

Kotiolot ja kriminalisoituminen

Kirjallisuuskatsaus kotiolojen ja alle 15-vuotiaiden kriminalisoitumisen välisestä yhteydestä

Anette Knuutinen & Annika Kääriäinen

11/2021

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Anette Knuutinen ja Annika Kääriäinen

Opinnäytetyön muoto: Laadullinen tutkimus: kuvaileva kirjallisuuskatsaus.

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Jari Hyyti

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän opinnäytetyön aiheena on kotilojen yhteys alle 15-vuotiaiden kriminalisoitumiseen. Työ on toteutettu kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen. Tutkimuksen metodina käytimme kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Työssä käsittelemme aihettamme tukevaa materiaalia sitä vertaillen ja yhdistellen. Aihe liittyy tiiviisti lasten ja nuorten psykologiseen kehitykseen ja siihen vaikuttaviin tekijöihin, ja tästä syystä opinnäytetyön aiheen käsittelyn lähtökohtana onkin psykologisen kehityksen ymmärtäminen. Tämän lisäksi tutkimustamme tukee kasvatopsykologia, lasten- ja nuorisopsykiatria, sekä kriminaalipsykologia.

Kotioloihin olemme tässä työssä liittäneet fyysisen ympäristön ja perheen sisäiset suhteet, joihin liittyy vuorovaikutus, vanhempien hyvinvointi ja sisarussuhteet. Näiden lisäksi käsittelemme muun muassa kaltoinkohtelun vaikutuksia, kasvatustyyliä ja perimää. Olemme rajanneet aiheen koskemaan alle 15-vuotiaita, jotka eivät ole Suomen lain mukaan rikosoikeudellisessa vastuussa.

Kriminalisoituminen ja siihen yhteydessä olevat tekijät ovat aiheemme kannalta myös yksi olennaisimmista osa-alueista. Asetimme kolme tutkimuskysymystä opinnäytetyömme aiheen ympärille ja pyrimme yhdistämään saamaamme tietoa tarvittavalla laajuudella vastausten saamiseksi. Opinnäytetyön aineistona toimivat erilaiset teokset, joita haimme Poliisiammattikorkeakoulun kirjaston Etsivä-tietokantaa käyttäen. Lisäksi hyödynsimme aineiston keruussa muita verkkokirjastoja sekä verkkolähteitä.

Opinnäytetyö on toteutettu poliisiorganisaatiota ajatellen, mutta sitä voivat hyödyntää myös muiden alojen edustajat, jotka toimivat vuorovaikutuksessa lasten ja nuorten kanssa. Työn tarkoituksena on lisätä tietoisuutta lasten ja nuorten ongelma- ja rikoskäyttäytymisen syistä, jotka ovat mahdollisesti yhteydessä kotioloihin.

Sivumäärä: 32

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 11/2021

Avainsanat: Kotiolot, kriminalisoituminen, lapset, nuoret, rikoskäyttäytyminen, psykologinen kehitys, kiintymyssuhteet, vanhemmat, kasvatopsykologia, perhesuhteet.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2 AIHE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	3
2.1 Termit.....	4
3 TOTEUTTAMINEN	4
3.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	4
3.2 Aineiston kerääminen	6
3.3 Haasteet.....	6
4 LAPSEN JA NUOREN KEHITYS	7
4.1 Lapsuusikä.....	7
4.2 Nuoruusikä.....	8
4.3 Trauman vaikutus psyykkiseen kehitykseen.....	9
5 KOTIOLOT	10
5.1 Perhe.....	10
5.1.1 Kaltoinkohtelu perheessä.....	10
5.1.2 Sisarukset.....	12
5.1.3 Sijoitettu, huostaan otettu tai adoptoitu lapsi.....	12
5.1.4 Kasvu ympäristö.....	14
5.2 Vanhemmat.....	15
5.2.1 Vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä	15
5.2.2 Vanhemman hyvinvoinnin vaikutus lapseen	16
5.2.3 Vanhemman toimeentulo	17
5.2.4 Kasvatustyö	18
5.2.5 Yksinhuoltajuus ja yhteishuoltajuus.....	19
5.3 Perimä.....	20
6 KRIMINALISOITUMINEN	20
6.1 Kriminalisoinnin syyt	20
6.2 Rikoksentehtävien piirteitä	22
6.3 Nuoret rikoksentehtävät	22
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	23
8 POHDINTA	26
8.1 Johtopäätösten merkityksellisyys	26
8.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	27
8.3 Ammatillinen kasvu	28
LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

”Kotiolot” ovat sanana monelle hyvinkin tuttu, mutta mitä kaikkea kyseinen käsite pitää todellisuudessa sisällään? Millä tavalla ympäristö, jota kutsutaan kodiksi, vaikuttaa lapsen kehitykseen ja mikä merkitys kodissa asuvilla ihmisillä on välttämättömien kiintymyssuhteiden syntymiseen? Antaako optimaaliset kotiolot hyvät lähtökohdat elämässä menestymiselle ja enteilevätkö huonot kotiolot automaattisesti rikollista elämää?

Kiinnostus lasten ja nuorten hyvinvointia kohtaan on ollut meillä molemmilla vahva jo pitkään. Poliisiammattikorkeakoulussa käsitellyt ja opitut asiat synnyttivät ajatuksen lapsia koskevan opinnäytetyön tekemisestä, ja päätös työn aiheesta varmistui työharjoittelussa saadun kokemuksen myötä. Yllätyimme hieman molemmat työharjoittelumme aikana siitä, kuinka paljon poliisi kohtaa nuoria työssään. Syitä tähän aloimme pohtimaan lähes luonnollisesti ja hyvin pian mietteet kohdistuvat nuoren kotioloihin. Mitkä tekijät kotona ovat ajaneet nuoren poliisin asiakkaaksi, vai onko näillä kahdella välttämättä edes syy-seuraussuhdetta?

Nuorten tekemät rikokset ja muun muassa jengiytyminen ovat viime aikoina saaneet paljon julkisuutta Suomessa. Valtaosa nuorten tekemistä rikoksista liittyvät heidän vapaa-aikansa viettoon sekä rajojen testaamiseen. Yleisimpiä rikoksia, joihin nuoret syyllistyvät, ovat erityyppiset vahingonteot sekä näpistykset. Tämän lisäksi nuoret kohtaavat väkivaltaa, jota voi esiintyä niin vapaa-ajalla kuin koulussakin. (Nuortennetti.fi, 2021.) Vaikka nuorten tekemät henkirikokset ovat Suomessa melko harvinaisia, myös niitä tapahtuu silloin tällöin.

Rikollisen teon taustalla voi olla lukuisia eri tekijöitä, jotka ovat ajaneet nuoren kyseiseen tilanteeseen. Taustatekijänä voi olla esimerkiksi ajattelemattomuus teosta rikoksena sekä näyttämisen halu kavereille. Myös lapsuuden ja nuoruuden kokemukset ovat voineet johtaa käytöshäiriöihin, jotka näkyvät rikollisuutena tai muuna epätoivottuna käytöksenä. Koti on yksi merkittävimmistä kasvuympäristöistä ihmiselle ja tässä opinnäytetyössä tutkimmekin sen yhteyttä nuorten kriminalisoitumiseen.

Vaikka mielestämme on melko selvää, että suurimman osan rikolliselle tielle ajautuneen nuoren elämän taustalla on useimmiten enemmän kuin yksi yksittäinen kriminalisoitumiseen johtanut asia, halusimme lähteä selvittämään, millaisia nämä yksittäiset asiat voivat olla. Halusimme löytää seikkoja, jotka voisivat selittää sellaistenkin nuorten kriminalisoitumisen, joiden kasvuolot vaikuttavat ulkopuolisen näkökulmasta varsin normaaleilta ja turvallisilta. Lisäksi otimme käsiteltäväksi joitakin yleisimpiä ongelmia, joita voi esiintyä vanhemmilla ja sen myötä mahdollisesti vaikuttaa lapsen kehitykseen.

Lapsen tai nuoren kotioloihin poliisi ei suoranaisesti pysty ehkä vaikuttamaan, mutta sen merkityksen tiedostaminen voi auttaa ymmärtämään oireilevaa nuorta, jonka työssään kohtaa. Kun tutkija valmistautuu lapsen kuulemiseen, tulee hänen ottaa mahdollisimman paljon selvää lapsesta ja hänen taustoistaan. Tässä tulee olennaisena mukaan lapsen perhe ja kotiolo. Koemme tärkeäksi syy-seuraussuhteen ymmärtämisen poliisin työssä, sillä se voi parhaimmillaan auttaa poliisia ohjaamaan apua ja tukea tarvitsevan nuoren oikeiden palveluiden piiriin. Opinnäytetyömme tarkoitus on auttaa lukijaa ymmärtämään millä tavalla, kuinka paljon ja mitkä tekijät kotioloissa mahdollisesti vaikuttavat nuoren kriminalisoitumiseen.

2 AIHE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön aiheena on kotiolojen yhteys alle 15-vuotiaiden kriminalisoitumiseen. Tutkimus on toteutettu ensisijaisesti poliisialaa varten, mutta sitä voivat hyödyntää myös muiden alojen edustajat. Aihevalinnan tavoitteena on tietoisuuden ja ymmärryksen lisääminen niitä alaikäisiä asiakkaita kohtaan, jotka ovat syyllistyneet rikolliseen tekoon. Tämä voi parhaimmillaan auttaa viranomaista ohjaamaan lapsen tai nuoren oikeiden palveluiden piiriin. Aihe on rajattu koskemaan alle 15-vuotiaita, jotka eivät ole Suomen lain mukaan rikosoikeudellisessa vastuussa teoistaan. Lisäksi halusimme useista kriminalisoitumiseen mahdollisesti yhteydessä olevista tekijöistä keskittyä yhteen, joka on suuressa osassa lasten ja nuorten elämää: kotioloihin.

Useiden jo olemassa olevien tutkimusten mukaan lapsen ja nuoren kehitykseen vaikuttavat voimakkaasti vanhempien ja perheen lisäksi myös koulu-, ystävä- ja harrastuspiirit. Päätimme rajata aiheen koskemaan vain kotioloja, sillä yksilöiden kotonaan saamat vaikutteet eivät ole ulkopuolisille yhtä selvästi havaittavissa kuin kodin ulkopuoliset vaikutteet useimmiten tapaavat olla. Myös tämän opinnäytetyön laajuuden hallitsemiseksi pyrimme minimoimaan kodin ulkopuolisten vaikutteiden käsittelemistä. Nämä kaksi asiaa kulkevat kuitenkin lapsen ja nuoren kehityksessä niin voimakkaasti rinnakkain, että emme voineet välttyä osittain molempien aiheiden käsittelyltä.

Jotta ymmärrämme kotiolojen vaikutusta lapseen, tulee meidän ensin ymmärtää lapsen psykologista kehitystä ja siihen vaikuttavia asioita. Kotioloita pitää sisällään monia asioita ja termejä, joita olemme pyrkineet avaamaan lukijalle mahdollisimman selkeästi. Käsitteet eivät välttämättä ole yksiselitteisiä, joten olemme tehneet luettelon termien merkityksestä tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

1. Millainen yhteys kotiympäristöllä on lapsen ja nuoren hyvinvointiin ja kehitykseen?
2. Millä tavalla vanhempien hyvinvointi vaikuttaa lapseen?

3. Millä tavalla perheen sisäiset suhteet vaikuttavat nuoreen?

2.1 Termit

Opinnäytetyössämme käytämme useita monitulkintaisia termejä kuten lapsi, nuori, kotiolot, vanhemmat sekä perhe. Haluamme määritellä nämä termit lukijalle siten kuin ne on tässä opinnäytetyössä tarkoitettu.

Lapsuusiällä tarkoitetaan lapsen 0–12-ikävuotta (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021). Opinnäytetyössämme tarkoitamme *lapsella* alle 12-vuotiaan lisäksi myös vanhemman jälkeläistä. Lapsi voi olla vanhemman biologinen lapsi, ottolapsi taikka sijoitettu lapsi.

Nuoruusiällä tarkoitetaan nuoren 12–18-ikävuotta (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021). Koska keskitymme opinnäytetyössämme tarkastelemaan alle 15-vuotiaiden kriminalisoitumista, olemme pyrkinneet jättämään huomioimatta sitä vanhempiin nuoriin liittyvät seikat. Kuitenkin on lähes mahdotonta lukea ja tulkita kirjallisuutta siten, etteikö osa käsittelemästämme materiaalista koskisi kaikkia nuoruusikäisiä henkilöitä.

Vanhemmalla tarkoitamme tässä opinnäytetyössä lapsen ensisijaista huoltajaa, joka kasvattaa lasta. Vanhempi voi olla lapsen biologinen vanhempi, mutta tämä ei ole välttämätöntä. Vanhempi voi olla myös esimerkiksi niin kutsuttu äiti- tai isäpuoli taikka sijoitusperheen aikuinen huoltaja.

Perheellä on nykymaailmassa monenlaisia määritelmiä. Tilastokeskuksen mukaan perhe muodostuu avio- tai avoparista, jotka asuvat yhdessä. Lisäksi perheeseen kuuluu tämän parin lapset, jotka voivat olla heidän yhteisiä taikka vain toisen. Perhe voi myös muodostua yhdestä vanhemmasta ja tämän lapsista. (Tilastokeskus, 2021.) *Ydinperheellä* tarkoitamme tässä opinnäytetyössä perhettä, jonka muodostavat kaksi vanhempaa ja heidän yhteiset lapsensa.

Kotiloilla tarkoitamme lapsen olosuhteita hänen pääasiallisessa asumispaikassaan eli kodissa. Sen muodostavat yhdessä lapsen perhe, vanhemmat sekä asuinympäristö. *Koti* voidaan määritellä monin tavoin, mutta useimmiten sillä tarkoitetaan vakituista asuntoa, jossa perhe asuu yhdessä (Virtakangas, 2019).

3 TOTEUTTAMINEN

3.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Suunnitelmanamme oli alusta lähtien toteuttaa kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja sen käyttäytymisen ja

päätöksen syitä (Heikkilä 2014, 15). Siinä aineistona voi toimia esimerkiksi haastattelut, havainnoinnit, päiväkirjat taikka omaelämäkerrat. Aineisto voi siis olla kirjallista tai kuvallista. Myös äänimateriaalia voidaan käyttää. (Eskola & Suoranta 1998, 13.) Laadulliselle menetelmälle on tyypillistä käsitellä ilmiötä monesta näkökulmasta, minkä myötä on mahdollista kerätä aineistoa, jolla voidaan tarkastella aihetta mahdollisimman monialaisesti (Alasuutari 2011, 63). Tällöinen valinnanvapaus laadullista tutkimusta tehtäessä voi myös muuttua taakaksi, joten kyseisen menetelmän käyttäminen vaatii kiinnostusta tutkimuksen tekemiseen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi voidaan jakaa aineistolähtöiseen ja teorialähtöiseen analyysiin. Näistä aineistolähtöinen analyysi tarkoittaa, että aineistoa analysoidaan siten, että tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Tässä tutkittavana olevaan ilmiöön liittyvillä aikaisemmillä teorioilla ei tulisi olla tekemistä tutkimuksen lopputulokseen, sillä tulokset muodostetaan aineistolähtöisesti. Teorialähtöinen analyysi on puolestaan perinteisempi malli, joka pohjautuu jo aikaisemmin luotuun tiettyyn teoriaan. Tutkimus nojautuu tällöin ilmiöön, joka on määritelty jo jonkin tunnetun mukaisesti ja tämä aikaisemmin luotu teoria ohjaa aineiston analyysia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80–81.) Tässä opinnäytetyössä käytämme teorialähtöistä lähestymistapaa, sillä käsittelemämme materiaali on jo valmiiksi tutkittua teoriaa, jota analysoimme ja tiivistämme valitsemastamme näkökulmasta.

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmänä käytämme kuvailevaa eli niin sanottua traditionaalista kirjallisuuskatsausta. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta ei ole säännöstelty tai rajattu kovinkaan tiukasti ja sen tavoitteena onkin, että käsittelyssä olevaa aihetta voidaan tutkia laajasti. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa myöskään tutkimuskysymykset eivät välttämättä ole niin tiukasti rajattuja kuin muissa kirjallisuuskatsauksissa. Tämän tutkimusmenetelmän avulla tutkittavana olevan aiheen ominaisuuksia pystytään jaottelemaan ja lokeroimaan. (Salminen 2011, 6.) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopi tutkimusmenetelmäksemme juuri siksi, että sen avulla pystymme luokittelemaan erilaisia ominaisuuksia useasta erillisestä laajasta aiheesta, joita on ollut tarkoitus tiivistää ja yhdistellä.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kahdesta metodista, narratiivisesta ja integroivasta, valitsimme ensimmäisen. Integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla tavoitellaan tutkittavana olevan aiheen mahdollisimman monipuolista käsittelyä sekä uuden tiedon luomista jo valmiiksi tutusta aiheesta. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena puolestaan on aikaisempien tutkimusten tiivistäminen sekä epäyhtenäisen tiedon järjestäminen yhdeksi. Sen avulla saadaan myös ajantasaistettua vanhaa tutkimustietoa. (Salminen 2011, 7–8.)

3.2 Aineiston kerääminen

Kirjallisuuskatsauksemme vaiheita olivat tutkimuskysymysten muodostaminen, aineiston valinta, kirjoitusprosessi, johtopäätösten muodostaminen ja pohdinta. Pyrimme selvittämään vastauksia tutkimuskysymyksiimme eri aineistoa vertailemalla ja yhdistelemällä. Aloitimme aineiston etsimisen Googlen sekä Poliisiammattikorkeakoulun verkkokirjaston Etsivä-tietokannasta. Ensimmäisessä vaiheessa tavoitteenamme oli löytää lapsen psykologisesta kehityksestä ja tarpeista kertovia teoksia, sillä kyseinen aihe luo pohjan opinnäytetyömme aiheelle. Kirjallisuutta, joissa aiheina oli ihmisen psykologinen kehitys sekä lasten- ja nuorisopsykiatria, löytyi runsaasti ja jouduimmekin seulomaan useista vaihtoehdoista tarpeitamme parhaiten vastaavat teokset.

Seuraavassa vaiheessa käytimme jo useita eri tietokantoja löytääksemme kirjallisuutta kasvatustieteistä, vanhemmuudesta, perhesuhteista sekä kriminalisoinnista. Aiheet vaativat jälleen useiden eri teosten läpikäymistä sopivimpien löytämiseksi. Lopulta valitsemamme teokset tukivat aiheiden puolesta toisiaan ja saimmekin kerättyä niistä laajasti tietoa opinnäytetyössämme käsiteltäviin asioihin. Käytetty aineisto on pääsääntöisesti suomenkielistä, mutta tietoa on kerätty myös englanninkielisestä kirjallisuudesta.

3.3 Haasteet

Jo hyvin varhaisessa vaiheessa haasteeksi muodostui opinnäytetyön aiheen rajauksessa pysyminen. Kirjallisuudessa käsitellään todella paljon kotiolojen ulkopuolisia tekijöitä, jotka vaikuttavat jollakin tavalla lapseen tai nuoreen. Jouduimme käymään suuren määrän kirjallisuutta läpi löytääksemme monipuolista tietoa valitsemastamme aiheesta, sillä emme löytäneet varsinaisesti samaa aihetta käsitteleviä tutkimuksia mistään. Samanaikaisesti taas ihmisen ja erityisesti lapsen kehityksestä ja psykologiasta löytyi valtavasti tietoa ja materiaalia, jonka rajaaminen oli ajoittain hieman haasteellista.

Myös tiedon jäsentely ja yhdistely tuotti omat haasteensa, sillä kaikki käsittelemämme aiheet ovat omalta osaltaan erittäin laajoja. Käyttämämme kirjallisuuden ajantasaisuus nousi myös kysymykseksi työn edetessä, sillä osa teoksista oli yli 20 vuotta vanhoja. Kaikki aiheet eivät ole juurikaan muuttuneet vuosien aikana, mutta esimerkiksi opinnäytetyössäkkin käsitelty kasvatustiede on muuttunut hyvin paljon 90-luvun ajoilta. Olemme kuitenkin käsitelleet jokaista osa-aluetta useamman teoksen avulla, ja tällä tavalla saaneet vertailtua aiheesta kirjoitettua tietoa laajasti.

Vaikka opinnäytetyön rajaaminen sekä tiedon jäsentely olivat haasteellisia, saimme tähän onneksi tukea opinnäytetyömme ohjaajalta. Lisäksi silloin, kun tietolähteiden määrä sekä käsittelemiemme asioiden laajuus tuntui karkaavan kontrollista, pyrimme muistuttelemaan mieleemme, että minkä

laajuisesta lopputyöstä on kyse. Tämän vuoksi emme olekaan pyrkineet luomaan mitään tietoa uusiksi, vaan valitsemamme tutkimusmenetelmän mukaisesti olemme yhdistelleet ja tiivistäneet jo valmiiksi kirjoitettua tietoa.

4 LAPSEN JA NUOREN KEHITYS

4.1 Lapsuusikä

Lapsen kehitysmuutokset ensimmäisen vuoden aikana ovat laajemmat kuin missään myöhemmissä ikävaiheissa. Ensimmäisen kolmen vuoden aikana lapsen aivojen muovautuminen ja uusien asioiden omaksuminen on poikkeuksellisen suurta. Aikuisten toiminta muokkaa lapsen elinympäristöä ja tämän myötä se suuntaa myös lapsen kiinnostuksen kohteita ja käyttäytymistä. (Nurmi ym. 2014, 22.)

Kaikki kokemukset, joille lapsi altistuu, vaikuttavat hänen oppimiinsa asioihin. Oppimisen myötä syntyvä muisti on mukana lähes kaikessa ihmisen sosiaalisessa toiminnassa, ja tämän vuoksi muistitoiminnot ovat yhteydessä lapsen muuhun kehitykseen. Useimmiten ihmiset eivät muista ennen kolmea ikävuotta tapahtuneita asioita. Tätä kutsutaan infantiiliksi amnesiaksi. Infantiilissa amnesiassa on eroja ja joidenkin tutkimusten mukaan esimerkiksi naiset pystyvät palauttamaan muistikuvia enemmän kuin miehet. (Nurmi ym. 2014, 56–59.)

Ihmisen aivojen kehitys alkaa jo ensimmäisistä raskausviikoista ja se jatkuu nuoruusikään asti. Tämän ansioista lapsen on mahdollista tottua nopeasti muuttuviin ja erilaisiin olosuhteisiin. Jos lapsi altistuu jo varhaisessa vaiheessa esimerkiksi kaltoinkohtelulle, hänen käyttäytymisensä voi muuttua. Tämän katsotaan olevan reaktio, joka johtuu siitä, että lapsi alitajuntaisesti pyrkii pysymään elossa kaltoinkohtelusta tai muista traumaattisista kokemuksista huolimatta. Jo varhaisessa vaiheessa koettu trauma voi näkyä lapsen kehityksessä pitkälle vanhempaan ikään asti. (Sinkkonen & Kalland 2011, 22.)

Pienen lapsen mieleen jää muistijälkiä kaikesta hoivasta, mitä vanhempi hänelle antaa. Kun vanhempi toistuvasti syöttää vauvaa, vaihtaa vaipat ja leikkii tämän kanssa, lapsen mieleen alkaa muodostua yleistyksiä. Näistä yleistyksistä syntyy lapsen ensimmäiset vuorovaikutustapahtumat, ja sen myötä lapsen kiintymyssuhteet alkavat muodostua. Ensimmäisten kiintymyssuhteiden kehittyminen alkaa noin 12 viikon iässä. (Sinkkonen 2018, 40–41.)

Leikkimisellä on erityisesti tärkeä merkitys alle kouluikäisten lasten kehityksessä, sillä leikkiessä lapsi pystyy harjoittelemaan erilaisia vuorovaikutustaitoja (Nurmi ym. 2014, 62). Lapsi oppii leikkiessä luomaan ystävyys-suhteita sekä toimimaan yhteistyössä muiden kanssa. Leikkiminen

edistää lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä ja se sopii myös lapsen kasvatuksen välineeksi. Jos lapsen leikissä toistuu esimerkiksi aggressiivinen käyttäytyminen taikka huono ristiriitojen sietokyky, se voi kieliä käyttäytymisen taustalla olevista ongelmista. (Nurmi ym. 2014, 70–71.)

Leikkimisessä heijastuu lapsen kasvuympäristö. Leikistä voidaan havaita esimerkiksi tapaa, jolla aikuinen rohkaisee ja kannustaa lasta sekä lapsen kiintymystä hoitajiinsa. Useimmiten lapset, jotka ovat kiintyneitä hoitajiinsa, ovat halukkaita vuorovaikutukseen sekä ympäristön tutkimiseen. Lapsen käyttäytymisen havainnointi leikkiessä voi myös auttaa hoitajia tunnistamaan lapsen voimavaroja sekä mahdollisia tarpeita. (Nurmi ym. 2014, 71–72.)

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan lapsen taitoja suoriutua arkipäiväisistä ongelmista sekä saavuttamaan omia päämääriään siten, että sosiaaliset tilanteet päättyvät positiivisiin seurauksiin. Sosiaaliset taidot vaativat empatiakykyä. Sosiaalisesti taitavien lasten on useimmiten helppoa luoda ystävyysuhteita sekä ylläpitää niitä vuorovaikutustilanteissa. Lapsen sosiaalisuus kehittyy kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. (Nurmi ym. 2014, 61–63.)

Lapsuudessa alkaneella ja pitkään kestäneellä aggressiivisuudella on havaittu olevan yhteyksiä erilaisiin elämän vaikeuksiin, kuten rikollisuuteen, masentuneisuuteen, parisuhdeväkivaltaan, terveyteen sekä koulutukselliseen ja ammatilliseen etenemiseen. Lapsena aggression aiheuttajana on usein huomion tarve tai fyysinen epämukavuus. Yleensä aggressiota opitaan hillitsemään leikki-ikässä, mutta esimerkiksi perinnöllinen taipumus, epäsuotuisa ympäristö ja heikko vuorovaikutus saattavat olla jatkuvan aggression taustatekijöitä. Mikäli aggressiivisuustaso jatkuu korkeana ja se ilmenee sekä fyysisenä, kielellisenä että ilmeillä ilmaistuna, ennustaa se käytöksen jatkumista kouluikässä sekä myöhemmin aikuisena. (Nurmi ym. 2014, 116–117.)

4.2 Nuoruusikä

Tunteiden säätelyn tiedetään olevan yhteydessä käyttäytymiseen. Säätely tarkoittaa tunnetilan käsittelyä siten, että tasapaino mielen ja toimintakyvyn välillä säilyy optimaalisena. Kymmeneen ikävuoteen mennessä lapset oppivat yleensä ongelmanratkaisutaitoja ja sosiaalisen tuen etsimistä. He osaavat suunnata ajatteluaan ja pohtia asioita monipuolisesti. Tunteitaan ja ilmaisujaan säätelevät yksilöt ovat harkitsevia ja mukautuvia. He kykenevät välttämään asioihin sekaantumista, toisin kuin yksilöt, joiden tunteiden ja käytöksen ilmaisujen hallinta on heikkoa. Huono itsehallinta lisää todennäköisyyttä aggressiiviselle ja impulsiiviselle käytökselle. (Nurmi ym. 2014, 118–119.)

Nuoruusvuosina tapahtuvien fysiologisten ja hormonaalisten muutosten on havaittu lisäävän nuorten ongelmakäyttäytymistä. Poikien testosteronitasojen tiedetään olevan yhteydessä aggressiivisuuteen sekä dominoivuuteen, kun taas tyttöjen estrogeenitasojen ja adrenaalisten

androgeenien tiedetään olevan yhteydessä aggressiiviseen käytökseen, ongelmakäyttäytymiseen ja kielteisiin tunteisiin. Nämä nuoruusiän muutokset heijastuvat myös nuoren sosiaaliseen elämään, vaikka perheen ja vanhempien merkitys säilyykin lähes muuttumattomana. Yleisesti katsottuna nuoruusiässä olevat saavat enemmän itsenäisyyttä ja alkavat viettää enemmän aikaa ystäviensä kanssa. (Nurmi ym. 2014, 142–148.)

Nuoren kehittyminen ja itsenäistyminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nuori katkaisisi lapsuudessa luotuja kiintymyssuhteitaan (Sinkkonen 2018, 91). Kehityksen tukemisen kannalta yksi keskeisimmistä asioista on perheympäristö ja sen kyky vastata nuoren tarpeita. Kehitystä tukevia asioita ovat esimerkiksi nuoren oman harkinnan tukeminen, mielipiteiden kysyminen, kiinnostuneisuus nuoren tekemisistä, avoin kommunikaatio ja perheen päätöksentekoon mukaan ottaminen. (Sevon & Notko 2008, 64.)

Nuoren tekemät päätökset suhteessa aikuisen päätöksiin ovat usein epäkypsiä ja ajattelemattomampia. Erään tutkimuksen mukaan tämä johtuu siitä, että keskushermoston alueet, joiden avulla yhdistetään saatua tietoa sekä tehdään päätöksiä, ovat nuorella vielä kehittymässä. Nuorta ei siis voida asettaa aikuisen kanssa samalle viivalle ja vaatia häneltä samanlaista harkintakykyä ja ymmärrystä tekojen seurauksista kuin aikuiselta. Tästä syystä nuori, siinä missä lapsikin, tarvitsee vielä aikuisen tukea. (Sinkkonen 2018, 88.)

4.3 Trauman vaikutus psyykkiseen kehitykseen

Traumaa voi syntyä niin fyysisestä, seksuaalisesta kuin psyykkisestä väkivallasta. Useimmiten tällainen kaltoinkohtelu on aivojen ja mielen kehitystä haittaava traumaattinen tekijä, josta voi seurata traumaperäisiä stressioireita. Lapsuudessa koettu väkivalta lisää aikuisuuden persoonallisuushäiriöiden, riippuvuuksien sekä itsetuhoisuuden riskiä. Erilaisista väkivallan muodoista erityisesti lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö vaikuttaa voimakkaasti psyykkiseen kehitykseen aikuisikään asti. (Haapasalo 2017, 42–43.)

Traumakokemuksella on tutkittu olevan vaikutuksia aivojen kehitykseen sekä neurobiologiaan. Erityisesti lapsena koettu trauma voi näkyä elimistön stressijärjestelmissä ja keskushermoston välittäjäaineiden pitoisuuksissa. Esimerkiksi aggressiivinen ja itsetuhoisen käyttäytyminen voivat selittyä vähäisellä serotoniinin tasolla, joka taas voi johtua traumaperäisestä stressistä. Myös tunteita säätelevä osa aivoista voi häiriintyä stressistä. (Haapasalo 2017, 48–49.)

Erään tutkimuksen mukaan erityisesti alle kolmen vuoden iässä koetulla kaltoinkohtelulla sekä traumaattisella stressillä voi olla kaikkein vahingollisimmat vaikutukset aivojen kehitykselle. Tämä johtuu siitä, että kuuden kuukauden ja kolmen ikävuoden välissä aivojen ja hermosolujen kehitys

on vilkkaimmillaan ja tuolloin koettu kaltoinkohtelu saattaa vaikuttaa keskushermoston toimintaan erittäin kauaskantoisesti. Lisäksi lapsena koetun kaltoinkohtelun on todettu olevan yhteydessä aivojen hippokampuksen pieneen kokoon, mikä puolestaan vaikuttaa esimerkiksi muistikuvien luomisen vaikeutumiseen ja sen myötä muistiaukkojen lisääntymiseen. (Haapasalo 2017, 50.)

Trauman ei aina tarvitse aiheutua lapselle itselleen, jotta se saattaisi vaikuttaa hänen kehitykseensä. On tutkittu, että alle 7-vuotiaiden lasten kohdalla myös traumaattisen tapahtuman näkeminen taikka siitä kuuleminen voivat vaikuttaa käytökseen. Erityisesti näin voi tapahtua, jos traumaattinen tapahtuma kohdistuu lapsen vanhempaan tai muuhun hoitajaan. Lapsen käytöksessä trauman todistaminen saattaa näkyä uudelleenkokemisoireena, jolloin lapsi toistaa todistamaansa traumaa leikkiessä muiden kanssa. Lisäksi erityisesti alle kouluikäisillä lapsilla traumasta johtuva niin kutsuttu välttämisoireilu saattaa esiintyä henkilöitä tai tilanteita välttelevänä käytöksenä. (Haapasalo 2017, 46.)

5 KOTIOLOT

5.1 Perhe

Perhe on lapsen tärkein sosiaalinen ja emotionaalinen viiteryhmä, jonka avulla lapselle välittyvät kokemuksia varhaislapsuudessa (Nurmi ym. 2014, 72). Kyky ihmissuhteiden muodostamiseen, itsetunnon kehitykseen ja persoonallisuuden muotoutumiseen ovat tiiviisti linkittyneet perheen sisäiseen vuorovaikutukseen ja sen laatuun. Vuorovaikutusmallit juurtuvat osaksi persoonallisuutta ja vuorovaikutustapoja. (Almqvist ym. 2004, 61–62, 67.)

5.1.1 Kaltoinkohtelu perheessä

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvan kotona tapahtuvan väkivallan määrää on vaikea kartoittaa, sillä viranomaisten tietoon tulevat tapaukset ovat vain pieni osa kokonaisuudesta. Vanhemmat, jotka pahoinpitelevät lastaan, ovat usein joutuneet itse pahoinpitelyn kohteeksi lapsuudessaan. Useissa tapauksissa heillä on takanaan onneton lapsuus, he ovat yksinäisiä ja tunne-elämältään kypsymättömiä. He ovat estyneitä ja epävarmoja, eivätkä osaa käsitellä pettymyksiä aikuisten tavoin. (Almqvist ym. 2004, 92–93.)

Lapsen tai nuoren jouduttua vanhempansa väkivallan kohteeksi, voivat seuraukset olla sekä fyysisiä että psyykkisiä. Psyykkisistä oireista yleisimpiä ovat käytöshäiriöt, masennus ja traumaperäinen stressihäiriö. Pahoinpitelyn seurauksena lapsen varhainen kiintymyssuhde häiriintyy, mikä taas heikentää lapsen kykyä pyytää ja ottaa vastaan apua ja huolenpitoa aikuiselta. Lapsi saattaa vältellä tai käyttäytyä väkivaltaisesti aikuisia kohtaan, jotka lähestyvät häntä

ystävällisesti. Pahoinpideltyjen lasten itsetunto on usein heikko, eikä heillä ole itsekontrollia. Heidän voi olla vaikea ymmärtää ympäröivää maailmaa ja toisten tunnetiloja, sillä lapsi voi yleistää vanhempinsa ärtyneen ja uhkaavan käytöksen kaikkiin ihmissuhteisiin. Nuorten kotona tapahtuvan fyysisen pahoinpitelyn on todettu usein johtaneen kodista karkaamiseen, rikollisuuteen, käytöshäiriöihin ja huumausaineiden käyttöön. (Almqvist ym. 2004, 92–93.)

Jos lapsi joutuu toistuvasti ja pitkiksi ajoiksi negatiiviseen tunnetilaan ilman, että hän saa tilanteessa apua, voivat seuraukset olla kauaskantoisia. Pienen lapsen on mahdotonta ymmärtää, miten tärkein kiintymyskohde saattaakin olla välillä vaarallinen. Tällaisen tilanteen aiheuttamaa tunnetta voidaankin kutsua psyykkiseksi katastrofiksi, sillä lapsella ei ole keinoja käsitellä asiaa muuten, kuin pakenemalla tilanteesta. Jos avun tarpeesta kertova itku ei tuo luotettavan aikuisen apua, vetäytyy lapsi lopulta kontaktista. Merkkejä tästä voivat olla lapsen liikkeiden väheneminen ja yhteen kohtaan tuijottaminen. Kyseessä on puolustautumisyritys sietämättömässä tilanteessa, jossa parasympaattinen hermosto aktivoituu ja pyrkii rauhoittamaan hermojärjestelmää. Tunnetilan toistuttua lapsi saattaa turvautua kyseiseen keinoon uudelleen ja kadota kontaktista. (Sinkkonen 2018, 159.)

Perheväkivallan kokeminen tai jo pelkästään sen näkeminen voivat lisätä masentumiseen sairastumisen riskiä. Lapsi saattaa reagoida hyvinkin voimakkaasti negatiivisiin muistikuviin unohtamalla samalla positiiviset muistot. Stressijärjestelmä ylivirittyy sekä immuunijärjestelmän ja kivun säätelyjärjestelmän toiminta epänormalisoituvat. Nämä taas vaikuttavat negatiivisesti turvaa antavien ihmissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. Jos lapsella ei ole ketään keneen turvautua ja aikuiset pahentavat ahdinkoa, saattaa lapsi paeta sietämätöntä tilannetta sulkemalla kokemukset pois tietoisuudesta. Kyseinen metodi tuo hetken helpotuksen, mutta ilmenee ajan myötä vaikeutena ymmärtää omaa ja toisten käyttäytymistä. (Sinkkonen 2018, 160–162.)

Kodin ulkopuolisten henkilöiden voi olla haasteellista havaita lapseen kohdistunutta kaltoinkohtelua etenkin, jos kaltoinkohtelu on emotionaalista. Joskus voi olla myös vaikea luoda rajaa siihen, mikä on henkistä kaltoinkohtelua, sillä jonkun perheessä lausutut vahingollisiksi tarkoitetut sanat voivat olla toiselle hyvinkin arkipäiväistä kevytmielistä vitsailua. Myöskin ehkäiseviin tai estäviin toimenpiteisiin on vaikeampi ryhtyä, kuin tilanteissa, joissa kaltoinkohtelu on ollut esimerkiksi fyysistä pahoinpitelyä taikka seksuaalista hyväksikäyttöä. (Sinkkonen 2018, 123.)

Vaikka emotionaalisen kaltoinkohtelun merkkejä voi olla vaikea havaita, siihen on pyrittävä puuttumaan jo varhaisessa vaiheessa. Lapsena koettu henkinen kaltoinkohtelu voi aiheuttaa seurauksia, jotka voivat vaikuttaa aikuisikään asti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lapsi alkaisi käyttäytyä väkivaltaisesti tai aggressiivisesti kotona tai kodin ulkopuolella. Jos lasta torjutaan

ja hyljeksitään tilanteessa, jossa hän kaipaisi vanhemmalta empatiaa ja huolenpitoa, hänen on vaikea luoda kiintymyssuhteita kodin ulkopuolella. Tällöin lapsi saattaa jäädä esimerkiksi koulumaailmassa yksin ja ilman kaverisuhteita. (Sinkkonen 2018, 123–125.)

5.1.2 Sisarukset

Useilla suomalaisilla lapsilla on sisaruksia, jotka voivat olla biologisia taikka esimerkiksi uusioperheen kautta saatuja. Lapset, joilla on sisaruksia, voivat nauttia tuesta, jota he toisilleen voivat antaa. Joskus sisarukset tukevat toisiaan perheen vanhempia ja joskus ulkopuolisia ihmisiä vastaan. Sen lisäksi, että sisaruudesta on usein monille lapsille paljon hyötyä, huonosta sisarussuhteesta voi kuitenkin aiheutua jo lapsuudessa haittaa.

Useimmiten vanhemmat opettavat lapsilleen kiintymysmalleja, joita nämä sitten käyttävät sisaruksiin kohtaan. Toisin sanoen näin vanhemmat voivat vaikuttaa sisarusten välisiin suhteisiin niin hyvässä kuin pahassa. Esimerkiksi vanhempien kohdellessa sisaruksia epätasa-arvoisesti, se voi johtaa sisarusten väliseen kilpailuun sekä kateuteen. Tästä voi seurata sisarusten välillä negatiivisuutta, mikä ei edistä heidän kiintymyssuhdettaan. (Lampinen 2013, 89.) Aina ei kuitenkaan vanhempienkaan tasa-arvoinen kohtelu auta välttämään sisarusten välisiä konflikteja, sillä se, joka yhdestä sisaruksesta tuntuu tasa-arvoiselta, voi toisesta tuntua epäreilulta (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017).

Sisarusten välinen riitely on täysin normaalia ja sopivissa määrin jopa hyödyllistä lasten oppimisen kannalta. Riidellessä ja riitoja selvittäessä lapsi oppii osoittamaan erilaisia tunteita. Lapsi myös oppii, että jopa vaikeiden tunteiden kuten kiukun ja vihan osoittaminen on sallittua turvallisessa ihmissuhteessa. Riitely voi myös parhaimmillaan kasvattaa lasta ja kehittää hänen positiivisia ominaisuuksiaan kuten suvaitsevaisuutta, joustavuutta sekä sinnikkyyttä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.)

Sisarusten väliset konfliktit voivat kuitenkin aiheuttaa lapselle myös haittaa. Fyysisten vammojen lisäksi lapsi voi saada psyykkisiä vaurioita, minkä vuoksi on tärkeää, että vanhemmat osaavat tunnistaa, milloin sisarusten voi antaa itse selvittää riitansa ja milloin siihen on hyvä puuttua. Pahimmillaan lapsen riidoista kärsimät psyykkiset haitat voivat olla jopa pysyviä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2017.)

5.1.3 Sijoitettu, huostaan otettu tai adoptoitu lapsi

Asiantuntijat ovat havainneet, että lapsen perustarpeisiin kuuluu se, että lapsi saa kiintyä rauhassa yhteen aikuiseseen. Vaikka lapsen joustavuus ja sietokyky kehittyvätkin aktiivisesti koko ajan,

niissäkään ei riitä kapasiteettia loputtomiin ja tämä kehitysprosessi voi häiriintyä. Jos lapsi joutuu liian usein vaihtamaan kiintymyskohdettaan eli toisin sanoen, jos lasta siirrellään perheestä tai laitoksesta toiseen, hänellä ei enää riitä kapasiteettia luoda kiintymyssuhdetta aikuiseen huoltajaan. Lapselle voi olla psyykkisesti haastavaa luoda kiintymyssuhde uuteen kohteeseen omiin biologisiin vanhempiin tunnetun lojaliteetin vuoksi. (Sinkkonen 2018, 135, 176.)

On lapsen kehityksen kannalta tärkeää, että lapsi kokee turvallisuutta ja läheisyyttä. Lisäksi on tärkeää, että lapsi havaitsee, että on turvallista erota hetkellisesti, minkä jälkeen koittaa taas jälleennäkeminen, eikä lapsen tarvitse pelätä hylätyksi joutumista. Kun lapsi kiintyy tiettyyn aikuiseen, hän voi luottaa, että tämä tarjoaa hänelle läheisyyttä ja on aidosti kiinnostunut lapsen omista ajatuksista ja tunteista. Kiinnostuksen lisäksi turvallinen aikuinen suunnittelee yhdessä lapsen kanssa tulevaisuutta. Jos lapsella ei ole tällaista turvallista aikuista luomassa ehjää kokonaisuutta hänen elämästään, lapsen kiintymyssuhteisiin voi tulla jo varhaisessa vaiheessa katkoksia ja sen myötä häiriöitä sosiaalisuuden kehittymiseen. (Sinkkonen & Kalland 2011, 195–196.)

Sijoitetuilla tai huostaan otetuilla lapsilla, joilla on ongelmia kiintymyssuhteiden luomisessa, voi esiintyä ongelmia myös vuorovaikutuksessa. Tällaisella lapsella voi näkyä sellaisia käyttäytymispiirteitä, joita ei ydinperheessä kasvaneilla lapsilla useimmiten tavata. Lapsi, jolla on niin kutsuttu estynyt kiintymyshäiriö ei yleensä kykene hakemaan lohtua aikuiselta taikka säätelemään omia tunteitaan. Päinvastaisesti taas lapsi, joka käyttäytyy estottomasti, ei välttämättä osaa vieraiden ihmisten kanssa toimia varautuneesti. (Sinkkonen 2018, 134.)

Sijoitetulla lapsella on usein takanaan turvattomuutta ja kehitystä häiritseviä kokemuksia. Tästä syystä on tärkeää, että lapsesta huolehtivat aikuiset ymmärtävät lapsen oireilua, eivätkä pidä itseään syyllisinä lapsen käytökselle. Joissakin tapauksissa lapsen kaltoinkohtelu on voinut vahingoittaa hänen stressijärjestelmäänsä ja jopa keskushermostoa niin pahasti, että optimaalisessakaan sijoituksessa ei päästä lapsen kanssa eteenpäin kuin vähän. Haastavissa tapauksissa lapsen käytös saattaa olla niin koettelevaa, että sijoituspaikkaa joudutaan vaihtamaan, joka taas vaikuttaa negatiivisesti kiintymyssuhteiden rakentamiseen. Joka kerta, kun lapsi kokee tulevansa hylätyksi, se vahvistaa arvottomuuden ja kelvottomuuden tunnetta hänessä. (Sinkkonen 2018, 175.)

Adoptioperheen vuorovaikutuksessa on erityisen tärkeää, että vanhemmat pyrkivät auttamaan lasta luomaan ehjää tulevaisuutta, jossa ei kuitenkaan pyritä unohtamaan tai kieltämään tämän aikaisempaa taustaa ja mahdollisia siellä koettuja menetyksiä. Useimmiten adoptiovanhempien tarjoama tuki on lapselle sekä koko perheelle riittävä luomaan turvallisen kasvualustan lapselle,

mutta joskus adoptioperhe voi tarvita ulkopuolista tukea. Adoptoidulla lapsella voi olla menneisyytensä puutteellisista olosuhteista aiheutuneita fyysisen taikka psyykkisen kehityksen häiriöitä. Nämä häiriöt ovat voineet kehittyä jo varhaislapsuudessa taikka biologisen äidin raskauden aikana. (Sinkkonen & Kalland 2011, 204.)

Eräiden tutkimusten mukaan sijaisvanhempiin turvallisesti kiintyneillä nuorilla havaittiin vähemmän ongelmia käytöksessään, kuin turvattomilla nuorilla. Vaikka lähes kaikilla tutkimukseen osallistuneilla oli turvaton suhde syntymävanhempiinsa, olivat melkein puolet heistä onnistuneet luomaan turvallisen kiintymyssuhteen sijaisvanhempiinsa. Nuoren ja sijaisäidin suhteen havaittiin olevan sitä parempi, mitä kauemmin lapsi oli ollut kyseisessä perheessä sijoitettuna. Sijoituksen alkuvaiheessa lasten havaittiin kuitenkin olevan hämmentyneitä kodin ja sijaiskodin suurista eroista ja ristiriidoista. (Sinkkonen 2018, 176.)

5.1.4 Kasvuympäristö

”Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 8.4.1983/361, 1:1.)

Lasten hyvinvointia suhteessa asuinympäristöön on tutkittu muun muassa suomalaisessa LAPSET-tutkimuksessa, jonka mukaan suurien kaupunkien ja nopeasti kasvavien asuinalueiden lapset kärsivät useammin psyykkisistä häiriöistä, kuin pienimpien kaupunkien ja vakiintuneiden asuinalueiden lapset. Lasten ja nuorten psyykkisten häiriöiden on nähty keskittyvän niille asuinalueille, joissa olosuhteet asunnoissa ovat huonot ja joissa työttömyys, vanhempien psyykkiset sairaudet, perheväkivalta sekä alkoholisoituminen ovat yleisiä. Tällaisilla alueilla myöskään lapsiperheille suunnatut tukipalvelut eivät aina ole riittäviä tarpeeseen nähden. (Almqvist ym. 2004, 78–79.)

Kasvuympäristön olosuhteisiin vaikuttamalla voidaan vahvistaa lapsen kehittymistä ja selviytymismahdollisuuksia tulevissa elämänvaiheissa. Ei kuitenkaan ole kannattavaa, että lapsen kasvuympäristö olisi täysin riskitön, sillä lapsen tulee kohdata myös vaikeuksia voidakseen kehittää selviytymistaitojaan. Kotioloista saamansa tuen avulla lapsi kehittyä käsittelemään vaikeita asioita sekä oppimaan niistä. (Nurmi ym. 2014, 72.)

5.2 Vanhemmat

5.2.1 Vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä

Lapsen suhde vanhempaan on yksi kulmakivistä lapsen kehitykselle. (Ellonen 2012, 24.) Lapsi pyrkii tasapainoilemaan turvallisuuden tunteen sekä ympäristön tulkittamisen välillä. Vanhemmat, jotka ovat tunnetasolla voimakkaasti läsnä vahvistavat lapsen positiivista minäkuvaa sekä mielikuvaa omista mahdollisuuksistaan. Päinvastaisesti vanhemman välinpitämättömyys sekä lapsen hyljeksintä voivat saada lapsessa aikaan arvottomuuden tunnetta. Varhaisessa iässä lapsi saa vanhemmalta ravintoa ja turvaa, minkä seurauksena hän kiintyy tähän myös tunnetasolla. Kiintymyksen myötä lapsen perusturvallisuus on taattu ja hänelle avautuu mahdollisuus myös ympäristön tutkimiseen sekä uusien asioiden oppimiseen ja harjoitteluun. (Nurmi ym. 2014, 34–35.)

Vanhemmilla sekä perheen vuorovaikutusmalleilla on tärkeä vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen kehityksessä. Vanhemmat pystyvät vaikuttamaan lapsen sosiaalisiin taitoihin antamalla tämän tavata ja tutustua muihin lapsiin sekä tarvittaessa puuttamalla ristiriitatilanteisiin leikin aikana. Lapsen oman aloitteellisuuden sekä kekseliäisyyden kehitys voivat kuitenkin heikentyä, jos aikuinen puuttuu liian voimakkaasti lapsen toimintaan. Lapset solmivat ystävyyssuhteita helpommin, jos heillä on turvallinen kiintymyssuhde omiin vanhempiin. Myös vanhempien keskinäiset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat epäsuorasti lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen. (Nurmi ym. 2014, 61–63.)

Vaikka nuoruudessa yksilöiden sosiaaliseen kehitykseen vaikuttavat suuresti ystäväpiirit sekä muut kodin ulkopuoliset tekijät, myös vanhempien toiminnalla on merkitystä siihen. Kun vanhemmat kohtelevat nuorta mahdollisimman tasa-arvoisesti sekä kunnioittavasti, tämä pystyy toimimaan itsenäisemmin. Nuoren itsenäinen toiminta taas johtaa siihen, että hänen taitonsa erimielisyyksien selvittämisessä sekä itsensä ilmaisemisessa kehittyvät. Jos vanhemman toiminta on liian rajoittavaa sekä nuorta komentelevaa, nuori ei pääse itse kehittämään omia sosiaalisia taitojaan. (Sinkkonen 2018, 87.)

Lapsuusajan kiintymyssuhteet siirtyvät nuoruudessa vanhemmista ja perheen sisäisistä ihmisistä kodin ulkopuolisiin. Jos nuori on kokenut jo kotioloissaan sisäistä turvattomuuden tunnetta, hänen on vaikeampi luoda terveitä ihmissuhteita. Tällöin nuori saattaa eristyä ihmisistä sekä kokea epätoivon tunnetta taikka raivoa. Jos taas nuori on pystynyt kotona luomaan turvallisia kiintymyssuhteita, hän pystyy myös luomaan uusia suhteita ja koettelemaan niitä turvallisesti ja rauhallisesti. (Sinkkonen 2018, 93–94.)

Perhevuorovaikutuksella on suuri merkitys nuoren tunneperäisiin ongelmiin, kuten masentuneisuuteen ja sisäänpäin suuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen. Perheessä tapahtuvat konfliktit, lasten huono kohtelu, hyväksikäyttö, riitaisuus, avioero ja kielteinen vanhemmuus lisäävät nuorten masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Näiden lisäksi masennukseen voi vaikuttaa myös geneettiset tekijät. Vanhemmuus, jossa nuori ei saa ohjausta ja jossa kurinpito on heikkoa tai erityisen ankaraa, ennakoit nuoren käytöshäiriöitä ja rikollisuutta. (Nurmi ym. 2014, 169–171.)

5.2.2 Vanhemman hyvinvoinnin vaikutus lapseen

Vanhemmuuteen vaikuttavat useat eri tekijät, kuten vanhemman omat ominaisuudet ja kyvyt, hänen mahdollisuutensa apuun ja tukeen, sekä lapsen ja ympäristön ominaisuudet. (Ellonen 2012, 24.) Vanhemman hyvinvoinnin vaikutus vanhemmuuteen ja kasvatukseen on huomattu olevan yhteydessä lapsen omaan hyvinvointiin monin eri tavoin. Vanhemman alhaisella hyvinvoinnilla voi olla vaikutuksia lapsen ongelmakäyttäytymiseen, joka heijastuu vuorovaikutukseen lapsen emotionaalisen säätelyn kehittymisen häiriönä. Tätä selittää se, että masentuneen tai stressaantuneen vanhemman vuorovaikutus lapsen kanssa on usein vetäytyvää tai aggressiivista. (Goodman ym. 1993, Harnish ym. 1995, viitattu teoksessa Kauppinen 2004, 6–7.) Vanhemman masentuneisuus voi näkyä esimerkiksi epäjohdonmukaisena kasvatuksena, sensitiivisyyden puuttumisena ja negatiivisina havaintoina lapsesta (Dix 1991, viitattu teoksessa Kauppinen 2004, 6–7).

Lapsi aistii jo hyvin varhaisessa iässä vanhemman väsymyksen ja uupumuksen. Lapsi voi tällöin kokea turvattomuuden tunnetta ja hän voi alkaa käyttäytyä levottomammin ja itkuisemmin, mikä taas aiheuttaa vanhemmalle enemmän uupumusta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021.) Perheissä, joissa vanhemmat ovat lamaantuneita ja kärsivät esimerkiksi masennuksesta, myöskään lapsesta mikään ei tunnu enää miltään. Kun lapsi yrittää saada huomiota ja päästä kontaktiin vanhemman kanssa, eikä mikään teko tunnu vaikuttavan vanhempaan mitenkään, hän lopulta sulkeutuu muulta maailmalta. Tämä on erityisesti seurausta silloin, jos tämänkaltainen lapsen kohtelu on alkanut jo varhaislapsuuden aikana. (Sinkkonen 2018, 125.) Jos lapsi sulkeutuu jo kotona vanhempien sulkeutuneisuuden vuoksi, hän syrjäytyy väistämättä myös ulkomaailmassa eikä näin ollen pääse luomaan suhteita ihmisten kanssa.

Huonosti voiva vanhempi turvautuu helposti alkoholin tai muiden päihdeaineiden käyttöön. Vaikka päihdeiden käyttäminen saattaa hetkellisesti tuoda vanhemmalle paremman olon ja tehdä hänestä jopa lapsen silmissä mukavan vanhemman, lopulta päihdeaineet vain voimistavat vanhemman huonoa olotilaa. Kun vanhempi käyttää päihdeitä vailla rajoja, lapsi oppii tämän suhtautumisen

häneltä. Jos oma vanhempi käyttää esimerkiksi alkoholia päivittäin ja on jatkuvasti joko päihtyneenä tai päihtymyksen jälkeisessä krapulassa, lapsi oppii, että sellainen päihteiden käyttö on tavallista ja suvaittavaa. Vanhemman jatkuva päihtyneisyys johtaa helposti myös perheväkivaltatilanteisiin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021.)

Vanhempien päihteidenkäyttö ja muu ongelmakäyttäytyminen enteilevät nuoren varhain alkavaa alkoholin tai huumeiden käyttöä. Alkoholin runsaaseen käyttöön saattaa liittyä osittain myös perinnölliset tekijät. Huolehtivan ja ohjaavan vanhemmuuden on todettu vaikuttavan positiivisesti päihteiden käytön vähäisyyteen, kun taas heikko perheen sisäinen yhteenkuuluvuus lisää päihteiden runsasta käyttöä. (Nurmi ym. 2014, 172–173.)

5.2.3 Vanhemman toimeentulo

1990-luvulla huono taloudellinen tilanne ja suuri työttömyys aiheuttivat työikäisissä turvattomuutta ja turhautuneisuutta. Tällä havaittiin olevan yhteys lasten ja nuorten levottomuuteen ja psyykkisen kehityksen häiriöihin, sillä vanhempien vastoinkäymiset heijastuvat usein lapsiin. Suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan vanhempien sosiaalisen aseman sekä lasten psyykkisen sairastavuuden välillä on selkeä yhteys. Lapsien sosioekonominen asema määrittyy vanhempien koulutuksen, ammatin, arvostuksen ja ansiotulojen perusteella. (Almqvist ym. 2004, 78–80.)

Aina eivät vanhempien tulot suoranaisesti ole se tekijä, joka saattaa vaikuttaa perheeseen ja sen myötä lapseen. Myös vanhemman talouden hallinta voi huonoimmillaan haitata lasten kasvatusta. Vanhemmat, joilla on rahan hallintaan liittyviä ongelmia, ovat saattaneet jo omassa lapsuudessaan kokea traumaa, hylkäämistä taikka väkivaltaa. Tällaisissa perheissä, joissa talouden hallinta on epäjärjestäytynyttä, lapset oppivat sen, että vanhemman lupauksiin ei ole useimmiten luottamista. Vanhempi saattaa myös antaa ailahtelevasti lapselle huomiota ja huolenpitoa, jolloin lapsi saattaa pyrkiä saamaan vanhemman huomiota tunteenpurkauksilla ja arvaamattomalla käytöksellä. (Sinkkonen 2018, 124.)

Vaikka tutkimuksen mukaan alhaisessa sosiaaliluokassa olevien lasten ja nuorten psyykkiset sairaudet ovat huomattavasti yleisempiä, ei ongelma päde kaikkiin alhaisen sosiaaliluokan lapsiin. Monien perheiden lapset kehittyvät psyykkisesti terveiksi hyvin vaatimattomissa oloissa, kun taas useissa ylempien sosiaaliluokkien perheissä on ongelmia, jotka johtavat lapsen tai nuoren psyykkiseen sairauteen. (Almqvist ym. 2004, 78–80.)

Lyhytaikaisella työttömyydellä on havaittu olevan jopa positiivisia vaikutuksia perheiden hyvinvointiin. Työttömyyden tuoma vapaa-aika on käytetty perheeseen, opintoihin ja harrastuksiin, ja se on usein tuonut myönteisiä muutoksia elämään. Mikäli työttömyys pitkittyy, heikentää se

taloudellista tilannetta ja itsearvostusta, mikä voi johtaa psyykkiseen huonovointisuuteen. (Nurmi ym. 2014, 223.) Työttömyys voi myös rasittaa vanhempien välisiä suhteita siten, että perheen lapsi ei välttämättä saa enää riittävää hoivaa ja huomiota heiltä (Sinkkonen & Kalland 2011, 241).

5.2.4 Kasvatustyyli

Vanhempien kasvatustyyli vaikuttaa nuoren ja hänen vanhempansa suhteeseen, sekä nuoren ajattelu- ja toimintatapoihin. Auktoritatiivisessa kasvatustyyliä vanhemmat ohjaavat lasten toimintaa ja vaativat lapsen kehitykseen soveltuvien normien noudattamista, osoittamalla samalla positiivisia tunteita lasta kohtaan. Kyseisen kasvatustyylin on havaittu olevan yhteydessä useisiin lapsen kehityksessä ilmeneviin myönteisiin piirteisiin, kuten sosiaalisiin taitoihin, myönteiseen ajattelutapaan, persoonallisuuden kehitykseen ja passiivisuuden vähäisyyteen. (Nurmi ym. 2014, 164–165.)

Autoritaarisessa kasvatustyyliä vanhemmat pitävät lasta kontrollin ja tiukkojen vaatimusten alaisena ilman myönteistä tunneilmapiiriä. Vanhempien tiivis ohjaaminen saattaa kuitenkin suojata nuorta esimerkiksi kaveripiirin kielteiseltä vaikutukselta ja ongelmien kasaantumiselta. Autoritaarisella ja laiminlyöväällä kasvatuksella on samoja piirteitä, mutta laiminlyövässä kasvatuksessa myönteisen ilmapiirin puuttumisen lisäksi myös vaatimukset ja valvonta ovat olemattomia. Laiminlyövästä kasvatustyylin on havaittu olevan yhteydessä lapsen ongelmakäyttäytymiseen, kuten kielteisiin toimintatapoihin ja tulkintoihin, sekä passiivisuuteen. (Nurmi ym. 2014, 164–165.)

Lapsen käyttäytymistä saatetaan pyrkiä kontrolloimaan psykologisen kontrollin avulla, joka tarkoittaa muun muassa syyllisyydentunteisiin vetoamista ja pettymyksen osoittamista lapsen käyttäytymistä kohtaan. Psykologinen kontrolli saattaa aiheuttaa lapselle tunneperäisiä ongelmia, kun taas kontrolli, josta lasta rankaistetaan ruumiillisesti, voi aiheuttaa käytösperäisiä ongelmia. (Nurmi ym. 2014, 214.)

Useissa tutkimuksissa on havaittu, että epätarkoituksenmukaiset kasvatuskäytännöt, vanhempien huono hyvinvointi, huoltajien keskinäiset ristiriidat, köyhyys ja äiti- tai isähahmojen toistuva vaihtuminen vaikuttavat lapsen epäsosiaaliseen kehitykseen. Varhaislapsuudessa välinpitämättömän ja rankaisevan kasvatuksen saaneiden nuorten havaittiin joutuvan todennäköisemmin pysyvälle ja vakavalle rikosuralle. Perheen ja kasvatustyylin ohella epäsosiaaliseen kehitykseen vaikuttaa merkittävästi myös lapsen ystäväpiiri. (Haapasalo 2017, 37.)

5.2.5 Yksinhuoltajuus ja yhteishuoltajuus

Keskustelua on käyty liittyen perherakenteisiin sekä niiden vaikutuksista rikollisuuteen. Erityisesti on ajateltu, että yksinhuoltajuus vaikuttaisi lapsen kriminalisoitumiseen. Erilaisten tutkimusten myötä onkin todettu, että lapset, jotka ovat yksinhuoltajaperheistä, ajautuvat rikolliselle tielle todennäköisemmin kuin lapset, jotka ovat ydinperheestä. (Jones 2020, 96.) Tutkimusten mukaan ei kuitenkaan ole merkitystä sillä, onko yksinhuoltaja äiti vai isä (Sinkkonen & Kalland 2011, 109).

Erään tutkimuksen mukaan lapsen hyvinvoinnille on vanhempien erotilanteessa parempi ratkaisu toimia yhteishuoltajuudessa lapsen toisen vanhemman kanssa kuin yksinhuoltajana (Sinkkonen & Kalland 2011, 168). Tutkimusten mukaan vuoroasumisen ja yhteishuoltajuuden lapset eivät juurikaan eroa ehjien perheiden lapsista. Yksinhuoltajien lapsiin verrattuna yhteishuoltajuutta tai vuoroasumista kokevat lapset ovat tasapainoisempia, mikä ilmenee koulumenestyksenä, hyvinä perhesuhteina sekä vähäisinä tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmina. (Nurmi ym. 2014, 218.) Kuitenkin, jos lapsen toisella vanhemmalla on esimerkiksi päihdeongelmia, on varmasti suotuisampaa, että lapsesta huolehtii se vanhempi, jonka oma elämänhallinta on paremmalla tolalla.

Vanhempien ero ei itsessään ole tapahtuma, joka saattaa muuttaa lapsen kehitystä ja käytöstä. Jos lapsi alkaa oireilla vanhempien eron yhteydessä, se liittyy useimmiten eroa edeltäneisiin tai sen jälkeisiin tapahtumiin. Jos esimerkiksi vanhempien välillä on ollut vakavaa riitelyä tai jopa väkivaltaisuutta, ero voi olla lapselle helpottava tekijä ja tällöin lieventää hänelle mahdollisesti syntyneitä oireita käytöksessä. (Sinkkonen & Kalland 2011, 160.)

Jos eronneiden vanhempien riitely jatkuu vielä eronkin jälkeen ja lapsi viettää tasapuolisesti aikaa molempien vanhempien kanssa, riitely voi olla lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille jopa enemmän haitaksi kuin eroa edeltävä riitely. Vuoroasumisessa olisi siis tärkeää, että vanhemmat pystyvät yhdessä sopimaan asioista. Lisäksi lapsen kehitykselle on tärkeää, että eronneet vanhemmat eivät asuisi kovin kaukana toisistaan, jotta lapsi pystyy säilyttämään tutut kaveripiirit sekä päiväkodin tai koulun. (Sinkkonen & Kalland 2011, 167.)

Lasten kyky joustaa ja sopeutua uusiin tilanteisiin on hyvä. Jos muutoksia kuitenkin tapahtuu paljon lyhyen ajan sisällä, voi lapsi alkaa oireilla kuormittavuuden vuoksi aggressiivisuudella tai masentuneisuudella. Vanhempien eroa voi seurata useat muutokset lapsen elämässä, kuten asuinpaikkakunnan vaihtuminen, tutusta kaveripiiristä irtaantuminen ja vanhemman uuteen kumppaniin sopeutuminen. Lasten kokemuksia vanhempien eron hetkellä olisikin pyrittävä pehmentämään ja useiden muutosten yhtäaikaista kasaantumista välttämään. Lapselle on tärkeää molempien vanhempien tuki myös eron jälkeen. (Nurmi ym. 2014, 218.)

5.3 Perimä

Vuosien ajan on tutkittu ajatusta siitä, että ”rikollisuus on periytyvää”. Tätä ajatusta voidaan pohtia kahdesta eri näkökulmasta: siitä, että rikollisuus on geneeissä taikka siitä, että rikollisuus tarttuu perheympäristöstä. Eräässä tanskalaisessa tutkimuksessa on tarkasteltu adoptiolasten biologisten vanhempien rikosrekisterin vaikutusta näiden lasten kriminalisoitumiseen. Tutkimuksen mukaan 20 % adoptiolapsista, joiden biologisilla vanhemmilla on rikosrekisteri, päätyivät myös itse tekemään rikoksia. Kuitenkin myös yli 14 % adoptiolapsista, joiden adoptiovanhemmilla on rikosrekisteri, mutta biologisilla vanhemmilla ei, päätyivät tekemään rikoksia. Lapsista, joiden adoptio taikka biologisilla vanhemmilla ei kummallakaan ole rikosrekisteriä, vain 13,5 % päätyi itse tekemään rikoksia. (Jones 2020, 110–111.)

Kyseisen tutkimuksen perusteella ei itsessään voida määritellä, voimistaako perimä vai perheympäristö lapsen kriminalisoitumista enemmän. Tutkimuksesta voidaan kuitenkin päätellä, että vanhempien kriminalisoituminen voi olla myötävaikuttava tekijä lapsen kriminalisoitumiseen. Erilaisten käyttäytymisgeneettisten tutkimusten mukaan lähes jokaiseen yksilön käyttäytymispiirteeseen vaikuttaa hänen perimänsä. Tämä koskee myös rikoskäyttäytymistä. Geneettisiä tekijöitä on havaittu tutkimuksissa esimerkiksi antisosiaalisuuden, heikon itsekontrollin sekä addiktiotaipumuksen taustalla. Nämä ovat kaikki tekijöitä, joiden on tutkittu selittävän jollakin tapaa rikoskäyttäytymistä. (Kivivuori ym. 2018, 195.)

Usein on kuitenkin mahdotonta määritellä, onko lapsen antisosiaalisuuden syynä vanhempien geenit vai onko se seurausta kaltoinkohtelusta. Lähtökohtaisesti biologisia tekijöitä ei voida pitää ainoana vaikuttavana tekijänä rikollisessa kehityksessä, sillä vahingollisella kasvuympäristöllä on myös suuri merkitys. (Haapasalo 2017, 40.) Tutkimukset perimän vaikutuksista rikoskäyttäytymiseen ovat kuitenkin merkityksellisiä, sillä kyseiseen tekijään ei pystytä suoranaisesti vaikuttamaan. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että perimän mahdolliset vaikutukset tiedostettaisiin, jotta sellaiset yksilöt, joiden perimä kasvattaa riskiä rikosten tekemiseen, voisivat saada oikeanlaista tukea yhteiskunnalta.

6 KRIMINALISOITUMINEN

6.1 Kriminalisoitumisen syitä

Kriminologiassa on tutkittu rikoskäyttäytymisen syitä jaotteleamalla ne kahteen: yksilötason valikoitumisprosesseihin sekä sosiaalisiin syysuhteisiin. Näistä ensimmäinen tarkoittaa sitä, miten yksilö ajautuu tietynlaisiin ympäristöihin. Usein yksilö pyrkii aktiivisesti hakeutumaan itselleen miellyttävään seuraan. Tämän ajatuksen mukaan ihmiset eivät satunnaisesti ajaudu joko kontrollin

piiriin taikka sen ulkopuolelle, vaan siihen vaikuttavat myös heidän omat piirteensä. Lisäksi valikoitumiseen vaikuttaa myöskin muiden torjunta, jota esimerkiksi aggressioon taipuvainen taikka päihdeongelmainen voi kohdata. (Kivivuori ym. 2018, 18.)

Sosiaaliset syysuhteet puolestaan tarkoittavat ympäristön vaikutusta rikosalttiuteen. Tällaisiksi syysuhteiksi luetaan esimerkiksi sosiaalinen kontrolli sekä leimaamisvaikutukset. Sosiaalinen kontrolli voidaan puolestaan jakaa viralliseen ja epäviralliseen kontrolliin. Näistä jälkimmäinen sisältää vanhempien valvonnan, jota he kohdistavat nuoriin. Esimerkiksi kun vanhemmat ovat tietoisia, missä heidän lapsensa ovat ja kenen seurassa, he kohdistavat nuoriin epävirallista sosiaalista kontrollia. Sosiaalisen kontrollin teorian mukaan yksilö alkaa harjoittaa rikoskäyttäytymistä, kun hänen siteensä yhteiskuntaan heikentyvät eli toisin sanoen, kun kontrolli ei estä häntä rikkomasta yhteiskunnan normeja. (Kivivuori ym. 2018, 18, 165, 172.)

Nuoruuden käytöshäiriöt, aggressiivisuus ja rikollisuus ovat ennustettavissa lapsuuden temperamenttityypistä, kontrolloimattomuudesta ja impulsiivisuudesta (Nurmi ym. 2014, 171). Erään kontrolliteorian mukaan rikoksiin syyllistymistä estää jo hyvin varhaisessa iässä kehittyvä itsekontrolli. Lapsuudessa ja nuoruudessa koetut kasvatuskäytännöt ovat ratkaisevassa asemassa itsekontrollin kehitykseen, joten vanhempien rooli sen suhteen on merkittävä. Kyseisen teorian mukaan alhainen itsekontrolli aiheuttaa rikoksiin syyllistymisen lisäksi holtittomuutta päihteiden suhteen sekä onnettomuusalttiutta. (Salmi 2004, 39–40.)

Nuorten aggressiivisuudesta, käytöshäiriöistä ja rikollisuudesta käytetään yhteisnimeä ulkosuuntautunut ongelmakäyttäytyminen. Kyseiset toiminnot kulkevat usein käsi kädessä, vaikka ne kehittyvätkin asteittain. Ensin ongelmakäyttäytyminen voi ilmetä kiusaamisena koulussa ja aggressiivisuutena, joka johtaa tappeluihin ja väkivaltaisuuteen. Seuraavana nuori saattaa aloittaa näpistelyn, joka kehittyy usein vakavammaksi omaisuusrikollisuudeksi ja ilkivallaksi. Kolmannessa vaiheessa kehittyy auktoriteettiongelmaa ja tottelemattomuutta, joka ilmenee karkailuna ja kouluongelmina. (Nurmi ym. 2014, 171.)

Nuorten rikolliseen ja epätoivottuun toimintaan liittyviä merkityksiä tutkittaessa on saatu selville, että joidenkin tekojen itsetarkoituksena on kapinointi ja rajojen rikkominen, jolla nuoret olettivat saavuttavansa toisilta nuorilta arvostusta ja ihailua. Etenkin vahingontekojen ja päihteiden käytön takana nuorilla oli ajatus näyttämisen halusta. Väkivaltaa, näpistelyä tai paikkojen töhrimistä ei ajatella rikkomuksina, koska teoilla on nuorille enemmänkin sosiaalinen merkitys. Useimmiten nuorten rikollinen toiminta tapahtui yhdessä kavereiden kanssa. Kaveripiirin rikoskäyttäytymisellä huomattiinkin olevan vahva yhteys nuoren omaan rikoskäyttäytymiseen. (Salmi 2004, 184, 188.)

6.2 Rikoksentekijän piirteitä

On olemassa useita eri teorioita siitä, millaiset persoonallisuuspiirteet selittävät epäsosialisoitumista sekä rikoskäyttäytymistä. Erään teorian mukaan erityisesti tunnekylmät ja empatiakyvyttömät sekä ekstrovertit ja neuroottiset persoonat ovat asteikolla korkealla mitattaessa henkilön psykoottisuutta. Psykoottisuus puolestaan liitetään usein epävarmaan käytökseen ja monet rikoksentekijät ovatkin toimineet jonkintasoisessa psykoottisessa tilassa. (Haapasalo 2017, 34, 112.)

Toisen piirreteorian mukaan rikoksentekijän piirteisiin kuuluu elämyshakuisuus. Tällä tarkoitetaan piirrettä, johon liittyy erilaisten riskien ottaminen. Riskejä voidaan ottaa fyysisissä taikka sosiaalisissa tilanteissa ja niitä otetaan kokemuksen takia. Elämyshakuisuus voi näkyä henkilön elämässä positiivisessa valossa esimerkiksi ammatinvalintaa tehdessä, mutta pahimmillaan tämä piirre voi johtaa uhkapelailuun, päihteiden käyttöön taikka rikosten tekoon. (Haapasalo 2017, 34.)

Rikoksentekijän persoonallisuutta tarkasteltaessa on tärkeää huomata, että hänen vaarallisuutensa taso riippuu tehdyn rikoksen laadusta sekä sen tarkoitusperästä. Useimmiten väkivaltarikoksen tekijän tavoitteena on yksinkertaisesti vahingoittaa rikoksen uhria, kun taas esimerkiksi omaisuusrikollinen saattaa uhata uhria väkivallalla tavoitellessaan tämän omaisuutta. Erityisesti empatiakyvyn puutteellisuus lisää väkivaltaisen käytöksen riskiä, sillä tällöin rikoksentekijä ei välttämättä koe uhrejaan ihmisinä lainkaan. (Haapasalo 2017, 225.)

Empatiakyvyn puutteen lisäksi mahdollista vaarallisuutta osoittaa se, että rikoksentekijä pyrkii purkamaan suuttumustaan keinoin, jotka eivät ole sosiaalisten normien mukaisia. Erityisesti henkilöt, joilla ei ole ollut riittävää kontrollia eli ovat niin sanotusti alikontrolloituja, saattavat suhtautua väkivaltaisesti tilanteissa, joissa he kokevat suuttumusta, sillä he eivät pysty käsittelemään aggressiotaan. Päinvastoin niin sanotut ylikontrolloidut henkilöt kestävät esimerkiksi provokaatiota pitkään, mutta lopulta tämä sisäinen jännitys voi pettää ja purkautua äärimmäisen väkivallan muodossa. (Haapasalo 2017, 225-226.)

6.3 Nuoret rikoksentekijät

Rikollisuudella tarkoitetaan yksilön taipumusta tehdä rikoksia, eikä siihen liity mikään tietynlainen toiminta tai tilaisuus. Vaikka henkilöllä olisikin rikollista taipumusta, se ei välttämättä yksinään johda rikoksiin, sillä teon toteuttaminen edellyttää enemmän kuin yksilön rikollista taipumusta. Nuoren rikollisuus voi pysyä muuttumattomana koko elämän, mutta rikosten määrä voi silti vaihdella vanhentumisen myötä. (Haapasalo 2017, 27.)

Suurimmaksi osaksi suomalaisten alle 15-vuotiaiden tekemät rikokset ovat erilaisia omaisuusrikoksia kuten näpistyksiä, varkauksia sekä vahingontekoja. Kuitenkin Suomessa 2000-luvulla myös pahoinpitelyt lasten ja nuorten toimesta ovat lisääntyneet. Lasten ja nuorten tekemien henkirikosten määrä on kansainvälisellä tasolla matalalla. (Haapasalo 2017, 143.)

Suurin osa lapsista ja nuorista, jotka tekevät toistuvasti rikoksia, ovat tehneet ensimmäiset rikoksensa varhaisnuorina alle 15-vuotiaina. Lapsena eli noin 7–12 vuoden iässä aloittaneet rikosentekijät ovat yleensä jo varhaisessa iässä osoittaneet piirteitä erilaisista käytösongelmista sekä psyykkisistä ongelmista. Käytösongelmaisista lapsista lähes kaikki ovat jo alle kymmenenvuotiaina osallistuneet tappeluihin, tulien sytyttelyihin, eläinrääkkäyksiin taikka muihin pikkurikoksiin. Näiden lisäksi tällaisilla lapsilla ilmeneviä käytösoireita ovat aggressiivisuus, valehtelu, koulusta pinnaaminen, päihteiden käyttö sekä erilaiset tarkkaavuusongelmat. (Haapasalo 2017, 140.)

Käytöshäiriöiden lisäksi nuorten rikollisuudella on havaittu olevan yhteys myös heidän kotitautoihinsa. Vankilaan päätyvistä nuorista valtaosa on ollut lastensuojelun piirissä, ja he ovat useimmiten päätyneet lastensuojelutoimien piiriin vasta 10-vuotiaina tai sitä vanhempina. Noin puolet vankilaan päätyvistä miespuoleisista nuorista on ollut myös sijoitettuna joko perheeseen taikka laitokseen. Tutkimusten mukaan nuoret, joiden kohdalla lastensuojelutoimet ovat alkaneet vasta kouluikäisenä tai myöhemmin, päätyvät todennäköisemmin vankilaan kuin sellaiset nuoret, joiden kohdalla toimet ovat alkaneet jo alle kouluikäisinä. (Haapasalo 2017, 141.)

Nuorten rikosentekijöiden kohdalla on myös selkeä sukupuolten välinen jakauma, sillä poikien tekemät rikokset ovat kolme kertaa yleisempiä kuin tyttöjen tekemät. Nuoret myös useimmiten tekevät rikoksia aikuisia useammin ryhmässä. Erityisesti nuoret tytöt päätyvät monesti tekemään rikoksia poikajoukon kanssa. (Haapasalo 2017, 143.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tilastollisten tutkimusten mukaan epävakaa kotiolot lisäävät riskiä kehityshäiriöille, epäsosiaalisuudelle sekä rikollisuudelle. Toisaalta tilastoista löytyy myös niin paljon poikkeuksia, ettei epävakaa lapsuutta voida pitää automaattisena tekijänä häiriökehitykselle. (Vuorinen 1997, 41.) Myös tämän kirjallisuuskatsauksen myötä voimme todeta, että yksinään kotona koetut epävakaa olot eivät väistämättä aiheuta lapsen ajautumista rikollisiin tekoihin.

Tutkimuskysymyksiksi opinnäytetyhömme valikoitui lopulta kolme pääaihetta, joihin pyrimme löytämään vastauksia useiden eri apukysymysten avulla. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä pohdimme kotiympäristön yhteyttä lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Löysimme kysymykseen

toisiaan tukevia vastauksia useita eri teorioita vertailemalla. Lähes kaikissa kyseistä aihetta käsittelevissä teoksissa esiintyi kiintymyssuhteiden muodostumisen ja säilyvyyden tärkeys, turvallisen ja virikkeitä antavan kodin merkitys sekä tukevien ja rajoja asettavien vanhempien vaikutus. Kirjallisuuskatsauksen perusteella näillä kaikilla on merkittävä rooli lapsen ja nuoren kehitykseen ja hyvinvointiin. Huonojen kotilojen huomattiin lähes poikkeuksetta lisäävän todennäköisyyttä ongelmakäyttäytymiselle, joka esiintyi lapsilla muun muassa aggressiivisuutena, epäsosiaalisuutena ja huonona koulumenestyksenä.

Lapsen mielessä kiintymyssuhteiden kehittyminen alkaa jo ensimmäisen ikävuoden aikana (Sinkkonen 2018, 41). Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että jo vastasyntynyt lapsi altistuisi turvallisessa ympäristössä turvalliselle toiminnalle, joka edesauttaisi terveiden kiintymyssuhteiden syntymistä. Kuitenkin on silti mahdollista, että vaikka lapsi ensimmäisten ikävuosien aikana kokisikin huonolaatuista vuorovaikutusta tai jopa kaltoinkohtelua perheessään, hän voi silti välttyä huonolta sosiaalisten taitojen kehitykseltä. Infantiiliin amnesian ansiosta lapsi ei muista suurinta osaa ennen kolmea ikävuotta tapahtuneista asioista (Nurmi ym. 2014, 59), jolloin on mahdollista, että huonoissakin oloissa varhaislapsuutensa eläneelle lapselle ei välttämättä muodostu vahinkoa aiheuttavia traumoja. Toisaalta taas eräiden tutkimusten mukaan juuri ennen kolmea ikävuotta koettu trauma saattaa pahimmillaan aiheuttaa jopa vakavampia seurauksia lapsen kehitykselle kuin myöhemmällä iällä koettu trauma (Haapasalo 2017, 49).

Toiseksi tutkimuskysymykseksi asetimme vanhempien hyvinvoinnin vaikutuksen lapsiin. Tarkastelimme hyvinvoinnin osalta vanhempien mielenterveyttä, päihdeongelmia ja taloudellista tilannetta. Huonon mielenterveyden huomattiin olevan yhteydessä vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen negatiivisella tavalla, mikä taas vaikuttaa esimerkiksi lapsen turvattomuudentunteeseen ja tätä kautta käytökseen. Mielenterveysongelmat, kuten myös alkoholin runsas käyttö voivat osittain periytyä biologiselta vanhemmalta lapselle. Päihteidenkäytön vaikutuksista lapsiin oli saatavilla runsaasti tietoa, eivätkä negatiiviset vaikutukset tulleet yllätyksenä. Lapsi ottaa helposti mallia vanhempien suhtautumisesta päihteisiin ja sen runsas käyttö kotiloissa enteilee myös nuoren varhain alkavaa päihteidenkäyttöä.

Vaikka perimää ja sen vaikutuksia lapsen käyttäytymisestä onkin tutkittu jo jonkin verran, on aiheessa vielä paljon avoimia kysymyksiä sekä ristiriitoja. Uskomme, että suurinta osaa rikolliselle tielle joutuneiden lasten ja nuorten käyttäytymistä ei voida selittää vain perimän ja niin sanotun ”rikollisen veren” perusteella. Kriminalisoituneen henkilön elämässä on oltava perimän lisäksi muitakin asioita, jotka ajavat lasta tai nuorta huonoihin valintoihin. Jos lapsen vanhemmat ovat esimerkiksi itse taparikollisia, siihen useimmiten liittyy myös vanhemman päihde- ja toimeentulo-

ongelmia, jotka yhdessä luovat kasvavalle lapselle alustan, jolla on liiankin helppo lähteä kehittymään väärään suuntaan.

Kolmanneksi tutkimuskysymykseksi muodostui perheiden sisäisten suhteiden vaikutus nuoreen. Käsitelimme aiheen tiimoilta perheenjäsenten vuorovaikutuksen merkitystä ja kasvatustyyliä, avioeroja ja yksinhuoltajuutta sekä sijoitettuja, huostaan otettuja ja adoptoituja lapsia. Lähes poikkeuksetta lapsen ja nuoren käytösongelmat johtuivat kirjallisuuden mukaan huonoista tai olemattomista kiintymyssuhteista tai muunlaisesta laiminlyönnistä. Kiintymyssuhteiden ongelmallisuus nousi esiin erityisesti sijoitettujen, huostaan otettujen ja adoptoitujen lasten kohdalla. Kasvatustyyli puolestaan osoittivat, että ohjaava ja lapsen kehitykseen suhteutetut vaatimukset yhdistettynä positiivisten tunteiden osoittamiseen olivat suuressa osassa lapsen positiivisten piirteiden kehityksessä.

Vahingollinen kasvuympäristö, joka vaarantaa lapsen psyykkistä kehitystä, ei aina tarkoita suoranaisesti lapsen kohdistuvaa henkistä- tai fyysistä väkivaltaa tai muuta kaltoinkohtelua. Jo väkivallan tai muun traumaattisen tilanteen näkeminen tai kuuleminen voivat vaikuttaa lapsen stressijärjestelmään ja keskushermostoon, ja tätä kautta hänen kehitykseensä. Erityisen traumaattisena lapsi kokee tilanteen, jossa esimerkiksi pahoinpitelyn kohteena on henkilö, johon lapsella on kiintymyssuhde. Nuorena iässä koetulla traumaperäisellä stressillä voi olla hyvin kauaskantoisia ja merkittäviä seurauksia henkilön elämässä.

Vielä murrosiässäkin nuoret tarvitsevat vanhemman kannustusta ja sopivanlaista suhtautumista nuorten omiin valintoihin, jotta he voivat alkaa kehittyä itsenäisimmiksi. Jos kehittyvällä nuorella ei ole ketään läheistä aikuista osoittamassa esimerkkiä, hän ei välttämättä koskaan saa oikeanlaista kuvaa käyttäytymismalleista. Samoin uskomme, että liian tiukka ja rajoittava kasvatusta saattaa ajaa nuoren kapinoimaan, jolloin hänellä voi olla jopa halu rikkoa asetettuja sääntöjä. On kuitenkin huomattava, että tietynlainen nuoruusiän kapinointi kuuluu kehitykseen, eikä se itsessään aiheuta kaikissa nuorissa kriminalisoitumista.

Lapsen ja nuoren mahdolliseen kriminalisoitumiseen liittyy useita eri tekijöitä, ja on mahdotonta luoda suoraa yhteyttä sen ja tietynlaisten kotiolojen välille. Joskus lapsen kasvatuksessa voi käydä siten, että vaikka vanhemmat toimisivat oppikirjan mukaisesti opettaessaan lapselle elämän normeista, tämä voi silti ajautua rikolliselle tielle. Kuitenkin monien tutkimusten ja lähteiden perusteella voimme todeta, että keskiverto-oloihin verrattuna huonot kotiolot ja vanhempien antama heikko kasvatusta voivat huonontaa lapsen taitoja toimia sääntöjen mukaisesti ja sen myötä ajavat hänet toimimaan keinoin, jotka hän kokee tarpeellisiksi selviytyäkseen. Tämä taas lisää riskiä nuoren kriminalisoitumiseen, mutta ei suoraviivaisesti aiheuta sitä.

Ennako-oletuksemme jo ennen opinnäytetyön tiedonkeruuvaihetta oli, että todennäköisesti monet asiat kotiloissa vaikuttavat lapsen ja nuoren kehitykseen ja käytökseen, ja sen myötä ne voivat vaikuttaa myös heidän kriminalisoitumiseensa niin hyvässä kuin pahassa. Havaitsimme kuitenkin vasta kirjallisuutta läpi käydessämme, että kuinka merkityksellisiä sellaisetkin seikat voivat olla, joita emme olleet ehkä etukäteen osanneet ottaa huomioon. Tällaisia seikkoja olivat esimerkiksi lapsen kiintymyssuhteiden kehitys jo hyvin pienestä iästä lähtien sekä tietynlaisten kasvatustyylien vaikutus nuoren psyykkiseen hyvinvointiin. Voimme siis todeta, että tässä työssä saamamme johtopäätökset olivat pääasiassa ennako-oletuksen mukaiset, vaikka opinnäytetyöprosessin aikana saimmekin moniin asioihin uusia näkökulmia.

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätösten merkityksellisyys

Valitsimme opinnäytetyömme tutkimusmenetelmäksi kirjallisuuskatsauksen, joten käsittelemme tässä työssä jo valmiiksi tutkittua tietoa. Tämän vuoksi emme varsinaisesti luoneet työssämme uutta tietoa ulkopuolisille luettavaksi, vaan yhdistelimme asioita, joita ei vielä ole kovinkaan monissa teoksissa käsitelty yhdessä. Vaikka esimerkiksi perheväkivallan taikka huostaanoton merkityksestä lasten rikoskäyttäytymiseen on tehty runsaasti tutkimuksia ja on pohdittu, onko geneeillä vaikutusta nuoren kriminalisoitumiseen, emme löytäneet teosta, jossa olisi käsitelty laajasti lasten ja nuorten kotilojen vaikutusta heidän rikoskäyttäytymiseensä.

Koska lapset ja nuoret rakentavat meidänkin tulevaisuutemme, pidämme tärkeänä, että jo yhteiskunnallisella tasolla ymmärretään lasten ja nuorten kehityksestä ja siihen vaikuttavista seikoista. Koemme, että erityisesti kotilojen tarkastelu on haasteellista, sillä kukaan ulkopuolinen ei voi varmaksi tietää, mitä kenenkin kotona seinien sisällä tapahtuu. Tämän vuoksi on mielestämme tärkeää, että vähintäänkin tiedostetaan, millaisia vaikutuksia lapsi voi kotonaan saada, ja miten ne voivat vaikuttaa hänen tulevaan kehittymiseensä sekä käyttäytymiseensä.

Poliisiorganisaation sisällä pidämme erityisen tärkeänä, että nuorten parissa työskentelevät henkilöt oppisivat tiedostamaan myös kotilojen mahdolliset vaikutukset lasten ja nuorten rikoskäyttäytymiseen. Omasta lyhyestä työkokemuksestamme pystymme molemmat toteamaan, että lapsia ja nuoria voi tulla vastaan kenen tahansa kohdalla työtehtävästä riippumatta, joten on tärkeää, että nuoria osataan kohdata oikealla tavalla. Uskomme, että tämä opinnäytetyö voi antaa poliisiorganisaatiossa työskenteleville ymmärrystä siitä, miten monet eri asiat nuoren kotona voivat huonosti ollessaan olla syynä tämän oireilevalle käytökselle. Jos näitä kotona olevia ongelmia

pystyttäisiin havainnoimaan ajoissa, lapsi ja nuori voivat saada apua ongelmiinsa ennen kuin mahdollinen rikoskierre pääsee kunnolla alkuun.

Jo hyvin pian tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella voitiin todeta, että mitkään asiat kotiloissa eivät suoranaisesti aiheuta kriminalisoitumista, vaan korkeintaan lisäävät sen todennäköisyyttä. Ylipäätään käytöshäiriöihin ja kriminalisoitumiseen liittyvien seikkojen osalta oli havaittavissa hyvin vahvasti, että kaikki voi vaikuttaa kaikkeen. Tutkimuksen ja johtopäätösten osalta ei täten voida antaa suoraa vastausta siitä, että jokin tietty tekijä aiheuttaisi jonkin tietyn seurauksen automaattisesti. Mielestämme kuitenkin tieto siitä, mitkä ovat lapsen ja nuoren tarpeet oikeanlaisen psykologisen kehityksen turvaamiseksi ja mitkä tekijät lisäävät todennäköisyyksiä muun muassa käytöshäiriöille, on merkittävä.

Opinnäytetyömme tutkimusaiheen perusteella mieleemme nousi mahdollisen jatkotutkimuksen aiheeksi kodin ulkopuoliset tekijät ja niiden yhteys nuorten kriminalisoitumiseen. Kodin ulkopuolella vaikuttavat tekijät ja vapaa-ajalla vietetty aika ovat toinen merkittävä asia nuorten kehityksessä kotilojen ohella. Kodin ulkopuoliseksi tekijöiksi miellämme kouluympäristön, kaveripiirit sekä harrastukset. Jouduimme väistämättä itsekin sivuuttamaan tätä aihetta opinnäytetyössämme, mutta mielestämme olisi mielenkiintoista lukea aiheesta tehtyä erillistä tutkimusta.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon, että aiheeseemme liittyvää kirjallisuutta ja tietoa on todella paljon ja sitä ovat olleet luomassa monet tutkijat ja kirjailijat useiden vuosien saatossa. Vaikka pyrimmekin valitsemaan mahdollisimman tuoreita ja päivitettyjä teoksia juuri työmme luotettavuuden tukemiseksi, turvauduimme välillä myös hieman vanhempiin teoksiin kokiessamme, että näissä teoksissa esitetty tieto on monipuolisinta sekä parhaiten selitettyä. Samalla saimme tuotua vanhempaa tutkimustietoa nykypäivään.

Uutta tietoa luodaan jatkuvasti erityisesti lasten ja nuorten kehitykseen sekä kriminalisoitumiseen liittyen, mutta kirjallisuutta läpi käydessämme totesimme, että uusi tieto ei kuitenkaan täysin syrjäytä jo aikaisemmin tutkittua asiaa. Nykypäivän tutkijat käyttävät uusissa teoksissaan myös vanhoja lähteitä, joita mekin pyrimme omalta osaltamme käyttämään, jotta tiedon alkuperä säilyisi mahdollisimman oikeana. Välillä saattoi kuitenkin koitua haasteelliseksi löytää joidenkin tietojen alkuperäisiä lähteitä, sillä edelleen tietokirjallisuudessa viitataan moniin vanhoihin tutkimuksiin ja tutkimustuloksiin, joiden löytäminen ei aina välttämättä onnistunut. Tällöin pyrimme välttämään näihin tutkimuksiin viittaamista ja koetimme löytää vain lähteitä, joiden oikeellisuudesta saatoimme olla varmoja.

Myös verkkolähteitä käyttäessämme pyrimme olemaan sopivan kriittisiä ja valikoimaan sellaisia sivustoja, joiden sisällön uskomme olevan oikeellista ja luotettavaa. Suurin osa kirjallisuuskatsauksemme lähteistä ovat painettuja kirjoja sekä verkkokirjoja, mutta niiden tueksi olemme käyttäneet esimerkiksi tilastokeskuksen ja Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkojulkaisuja. Verkkosivustoja lukiessa lähteen luotettavuuteen vaikuttaa mielestämme eniten se, että useilla julkisilla järjestöjen sivustoilla ei lue, kuka tiedon on kirjoittanut taikka milloin. Tässäkin tapauksessa pyrimme välttämään tärkeimpien ja isoimpien asiakokonaisuuksien lukemista tällaisista verkkolähteistä.

Mielestämme omaamme melko kriittisen lukutaidon, minkä lisäksi käyttäessämme useita eri lähteitä vertailimme lukemaamme tietoa keskenään. Emme myöskään opinnäytetyössämme luo varsinaisesti uutta tietoa, vaan käsittelemme ja yhdistämme jo tutkittuja asioita. Painettu kirjallisuus, jota olemme opinnäytetyössämme hyödyntäneet, on poikkeuksetta eri alojen tutkijoiden, erikoistutkijoiden, terapeuttien ja professoreiden käsialaa, minkä vuoksi uskomme, että opinnäytetyötämme ja sen sisältämää tietoa sekä johtopäätöksiä voidaan pitää melko luotettavana.

8.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöhömmme liittyvä suurin työmäärä syntyi tiedonhausta sekä löydetyn tiedon arvioinnista, jäsentelystä ja tiivistelystä. Erityisesti koemme kehittyneemme tämän opinnäytetyöprosessin aikana erilaisten tietolähteiden käyttämisessä sekä tiedon laadun arvioinnissa. Jouduimme usein arvioimaan eri lähteiden riittävyttä ja tarpeellisuutta opinnäytetyömme aiheen näkökulmasta, sillä eri hakusanoilla löytyi lukuisia teoksia ja tutkimuksia, jotka eivät kuitenkaan lähemmin tarkasteltuna sopineetkaan valitsemaamme aiheeseen.

Opinnäytetyön kirjoittaminen itsessään oli samanaikaisesti melko työläs, mutta myös antoisa kokemus. Osa tiedosta, jota luimme läpi ja käytimme lähteenä tähän työhön, oli jo entuudestaan tuttua saamamme koulutuksen sekä muutoinkin tavallisen elämänkokemuksen myötä. Oli toisinaan haasteellista kirjoittaa tutusta taikka melko itsestään selvästä asiasta siten, että tekstiin ei liiallisesti sekoittanut omia ajatuksia sekä alkuperäisiä lähteitä. Pyrimme kuitenkin luomaan ulkopuoliselle lukijalle eheää kokonaisuutta, jonka jäsennellystä kokonaisuudesta olisi helppo löytää tarvitsemaansa tietoa.

Erilaisia teoksia lukiessa olemme myöskin oppineet monia uusia asioita ja koemme, että työn tekeminen oli myös tämän vuoksi mieluista. Aiheena nuoret sekä kriminalisoituminen ovat olleet meidän molempien kiinnostuksen kohteena jo omien opintojemme alkuaikoina, joten tuntui luonnolliselta ja helpolta uppoutua etsimään tietoa itseä kiinnostavasta aiheesta. Toisinaan

aiheesta oli niin kiinnostavaa lukea, että osa lukemastamme oli väistämättä jätettävä työn ulkopuolelle, sillä se olisi laajentanut käsiteltävää aihetta liiaksi.

Jos päätyisimme kirjoittamaan opinnäytetyömme aiheesta uudestaan, pyrkisimme todennäköisesti suoraviivaisemmin päättämään työn jäsentelystä, jotta välttyisimme haasteista, joita se loi tämän opinnäytetyöprosessin aikana. Myös näkökulman selkeämpi rajaaminen heti työn alussa olisi saattanut vähentää työn määrää, jonka jouduimme tekemään, kun kävimme läpi useita eri lähteitä. Emme kuitenkaan koe, että turhiksi osoittautuneiden teosten läpi kahlaaminen olisi ollut varsinaisesti hukkaan heitettyä aikaa, sillä näin jälkeinpäin voimme ainakin todeta, että olemme todellakin tehneet töitä tiedon etsimiseksi.

Koemme, että opinnäytetyön tekeminen ja sen aiheesta lisää oppiminen on kehittänyt meitä tulevaan ammattiimme siten, että pystymme varmasti hyödyntämään näitä oppimiamme tietoja tulevissa töissämme. Vaikka työmme ei kaiken aiheesta olevan kirjallisuuden rinnalla kovinkaan laaja taikka syväluotaava ole, uskomme, että myös muut nuorten kanssa toimivat tahot pystyvät hyötymään opinnäytetyöstämme.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere, Vastapaino. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/polamk/9789517685030>. Luettu 20.10.2021.
- Dix, T. 1991: The affective organization of parenting: Adaptive and maladaptive processes. Psychological Bulletin.
- Ellonen, Noora 2012: Kurin alaiset. Poliisiammattikorkeakulun raportteja 103.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere, Vastapaino. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/polamk/9789517685047>. Luettu: 20.10.2021.
- Goodman, S. H. & Brogan, D. & Lynch, M. E. & Fielding, B. 1993: Social and emotional competence in children of depressed mothers. Child Development.
- Haapasalo, Jaana 2017: Kriminaalipsykologia. Jyväskylä, PS-kustannus. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789524518406>. Luettu: 19.11.2021.
- Harnish, J. D. & Dodge, K. A. & Valente, E. 1995: Mother-child interaction quality as a partial mediator of the roles of maternal depressive symptomatology and socioeconomic status in the development of child behavior problems. Child Development.
- Heikkilä, Tarja 2014: Tilastollinen tutkimus. Helsinki, Edita. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/polamk/9789513769420>. Luettu 19.10.2021.
- Jones, David W. 2020: Understanding criminal behavior. Psychosocial perspectives on criminality and violence. Second edition. Routledge.
- Kauppinen, Katriina 2004: Vanhemman psyykkisen hyvinvoinnin yhteydet lapsen ongelmakäyttäytymiseen esikoulusta toiselle luokalle. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri 2018: Kriminologia, Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Gaudeamus oy.
- Lampinen, Teija 2013: Sisarusten väliset kiintymyssuhteet. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen tutkinto-ohjelma. Pro gradu -tutkielma. Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41334/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201305081580.pdf>. Luettu 10.11.2021.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017: Riitoja sisarusten välillä. Luettavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkejä-lapsiperheen-arkeen/sisarukset-nahistelevat/riitoja-sisarusten-valilla/>. Luettu 10.11.2021.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021: Lapsen kasvu ja kehitys. Luettavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/>. Luettu 6.11.2021.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021: Vanhemman hyvinvointi. Luettavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemman-hyvinvointi/>. Luettu 10.11.2021.

Moilanen, Irma & Räsänen, Eila & Tamminen, Tuula & Almqvist, Fredrik & Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti 2004: Lasten- ja nuorisopsykiatria. Kustannus oy Duodecim.

Määttä, Kaarina & Uusitalo, Tuula 2008: Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi. Lapin yliopistokustannus.

Nuortennetti 2021. Nuoret ja rikokset. Luettavissa: <https://www.nuortennetti.fi/arki/oikeudet-ja-velvollisuudet/nuoret-ja-rikokset/>. Luettu 10.11.2021.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2014: Ihmisen psykologinen kehitys. PS-kustannus.

Salmi, Venla 2004: Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? Helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Helsinki, Nuorisotutkimusverkosto.

Salminen, Ari 2011: Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006: KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus>. Luettu 9.11.2021.

Sevon, Eija & Notko, Marianne 2008: Perhesuhteet puntarissa. Tampere, Tammer-Paino.

Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam 2011: Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki, WSOYpro Oy.

Sinkkonen, Jari 2018: Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Kustannus Oy Duodecim.

Tilastokeskus 2021: Käsitteet. Luettavissa: <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>. Luettu 6.11.2021.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Luettavissa: <https://www.ellibslibrary.com/polamk/9789520400118>. Luettu 19.10.2021.

Virtakangas, Hanna 2019: Kodin monet määritelmät. Kotimaisten kielten keskus. Luettavissa: https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/satunnaisesti_kirjoittava_kotuslainen/kodin_monet_maaritelmat.31505.blog. Luettu 6.11.2021.

Vuorinen, Risto 1997: Minän synty ja kehitys. Helsinki, WSOY.